

Ortalama Bir Liberal İçin “Nerelisin?” Sorusunun Anlamı

Besim Dellaloğlu'nun FLU TV'de İlker Canıklıgil'e konuk olduğu programdaki taşralılık olgusuna ve kimlik ayrımcılığının işaretine indirgediği “Nerelisin?” sorusu bağlamındaki yorumları bir süredir entelektüel kamuoyunun gündemini meşgul ediyor. Besim Dellaloğlu turizm rehberliği yaptığı zamanlarda edindiği tecrübelerle dayanarak Türkler ve yabancılar arasında taşralılık üzerine bir karşılaştırma yapma imkânı bulduğuna ilişkin sosyal gözlemlerini açıkladığı programda şu ifadeleri kullanıyor:

“Anadolu'ya gittiğimiz zaman ben turist rehberliği zamanından da kafama not etmişimdir. Çünkü ortalama bir Türk'ün tanıştık biz, ilk sorum ne olur sana? ‘Nerelisin?’ demi? Şimdi bu aslında bir taşralılık işaretidir, köylülük işaretidir. Yani şehirde... (İlker Canıklıgil: Fransa'da kimse birbirine öyle bir şey sormaz.) Tabii yani Sorbonne mezunu, Cambridge mezunu, Boğaziçi, ODTÜ mezunu iki kişi birbirine ‘Sen nerelisin?’ demez. Çünkü onların farklı öncelikleri vardır. Meslek sorulur, ilgi alanların nedir falan nedir? Bizde birinci ‘Nerelisin?’, ikinci ‘Hangi takımı tutuyorsun?’ yani. (İlker Canıklıgil: Ama mesela Amerika'da da ‘Nerelisin’ var ya.) Evet, çünkü orası da taşra Avrupa'ya göre. (İlker Canıklıgil: Aslında nerelisin sorusu kimsin sorusunun ayrılmaz bir parçası.) Kesinlikle. Açık saçık söyleyeyim mi? (İlker Canıklıgil: Lütfen.) Bir insanın “Nerelisin?” sorusunun cevabına göre Alevi mi Sünni mi, Kürt mü, Türk mü olduğunu anlama olasılığımız yüksektir demi, yüzde seksen, yüzde doksan düzeyinde. Aslında bunu soruyor. Kolektif davranış bireysel davranıştan dozaj olarak yüksek olduğu zaman onunla mesafesini ona göre ayarlayacak. Ondan alışveriş edip etmemeyi, onunla ortak olup olmamayı, onun ailesiyle kız alıp vermemeyi yatay düzlemdeki insan ilişkilerini ilk sorduğu iki üç soruya aldığı yanıtlar üzerinden şey yapacak ama yani direkt Alevi misin diye sormak, direkt Kürt müsün... (İlker Canıklıgil: Yani Türkiye'de böyle bir ayrımcılık var mı diyorsunuz?) Bence var, değişik katmanlarda kimlik kişiliğin önünde Türkiye'de. Hatta bu sağcıların daha çok sevdiği terimle söyleyeyim: Şahsiyetin daha önünde...”

Besim Dellaloğlu tarafından kullanılan “Ortalama bir Türk” ifadesindeki "Ortalama bir Türk" yurttaşlık hukuku içerisinde değerlendirilen vatandaşlık bağını işaret eden bir kimliği işaret etmez. Buradaki Türk, kötücül özelliklerin yüklenicisi durumundaki etnik bir olumsuzluk objesidir. Bu ayırmada esas amaç etnik ve mezhepsel eşitsizliği vurgulayan, sosyolojik gerçekliği perdeleyen bir sis bombasıdır. Ortalama bir Türk üzerinden kurulan bu tip bir denklem sıradan bir vatandaşın ırkçılığı refleksi hâline getirdiği, normalleşmiş bir siyasi enstrüman olarak kullandığı kabulüne dayanır. Sıradan bir vatandaş kabulünde Türk'e yüklenen bir diğer olumsuzluk isnadı Sünniliktir. Sünni Türk çoğunluğun hâkim unsur olduğu inancına dayalı bu sosyolojik çıkarımda Türk ve Sünnilik hâkim ve ayırıştırıcı söylemin sahibi grubun adıdır. Bu sosyolojik denklemde Kürtler (daha doğrusu Kürt kökenli yurttaşlar) ve Aleviler (daha doğrusu Alevilik mezhebine mensup yurttaşlar) ötekileştirilen toplumda şüpheli bakılan kimlik taşıyıcıları olarak kodlanmaktadır. Her ne kadar bu denklem Batılı liberal çevrelerin woke kültürü tarafından dayatılan bir ayrımcılık denklemi olsa da bu denklemin Türkiye gerçeğini manipüle edici bir pozisyondan ele aldığı, siyasi bir hesabın ürünü olduğu aşikârdır.

Gerçekte ortalama bir Türk için “Nerelisin?” sorusunun ardında bir ünsiyet kurma çabası vardır. Alınan cevap bu yüzden –çoğunlukla- “Hemşehri sayılırız, ben orada askerlik yaptım.” cinsinden bağ kumaya yönelik şablon söylemlerdir. Karşısındaki insanla ortak bir paydada buluşma yolu arayan bir kişi onu kendinden ayırmaktan çok kendisiyle bir görme eğilimindedir. Bu tip bir iletişim tarzı Türk halkına özgü bir sosyalleşme modelidir. Bu sosyalleşme modeli ayrımcılık yapmak için değil, aksine birleşmek, arkadaşlık kurmak, ileride kurulması muhtemel bir ortaklığın yoluna taş döşemek içindir. İnsanlar memleket olgusunu zihinlerinde belirledikleri kodlarla açıklasalar da o olguyu zihinsel pratikleri içerisinde bir ötekileştirme mevzusu değil, folklorik bir değerlendirme konusu hâline getirir. Bu değerlendirme içinde Kayserili “ticari zekâsı olan insan”, Karadenizli “hırçın ve komik”, Egeli “özgürlüğüne düşkün” vb. fıkralara da konu olan özelliklerle eşleştirilir. Bu eşleştirme toplumsal bir sıcaklık yaratır, birbirlerinin memleketleri üzerinden yapılan mizahi söylemlerle bölgesel tip özellikleri

üzerinden bir yakınlık oluşur. Bu durum toplumsal çatışmaların azalmasına ve insanlar arasında folklorik unsurlarla doğan bir kaynaşma, kültürleşme meydana gelmesini sağlar. Bu yönüyle “Nerelisin?” sorusu ortalama bir Türk’ün kendisini ötekiyle bir görme arzusunun en somut şekilde dışı vurumudur.

Bazı akademik ve medyatik çevrelerce Türk halkına özgü olumsuz özelliklerin üzerine mercek tutularak büyütülecek cinsten söylemlerle verilmesi ya da olumsuz bir özellik olmasa da o özelliğin olumsuz bir özellik olarak sunulması söylemin sahiplerinin kendilerini Batı ile bütünleştirip halklarına oryantalist bir bakış açısı ile bakmalarının bir sonucudur. Bu oryantalist bakış açısını yaratan faktörlerden biri de bir türlü dizginlenemeyen popüler olma arzusudur. Bu söylemin popüler akademik çevrelerce dile getirilmesi ise söylemi sahiplenen isimlerin popülerite katsayısına yaptığı olumlu yansımadan kaynaklanmaktadır. Batı’nın ve onun güdümündeki çevrelerin hoşuna giden tezlerin dillendirilmesi akademik camia içerisinde başarılı sayılan ancak toplum tarafından tanınmayan isimlerin Batı destekli çevrelerin ön plana çıkarmasıyla popüler aydın olarak halk nezdinde de tanınırlığını arttırmaktadır.

Her ne kadar akademisyenler bilimsel hakikat arayıcıları da olsa popülerite ve saygınlık kazanma arzusu onların dünyalarında da önemli bir yer işgal eder. Bu işgal bilinçli ya da bilinçsiz edimleri de beraberinde getirir. Söylemleri gündemi meşgul eden akademisyen –yanlış ve hatalı tespitler olsa da- bu söylemlerle gündeme gelmeyi bir saygınlık göstergesi olarak addetmeye başlar. Bu saygınlığı muhafaza etmek için de bu tip söylemlerin şiddetini arttırır ve toplumsal reaksiyon almaya çalışır. Liberal medya tarafından ön plana çıkarılarak toplumda o meselenin tartışılması sağlanır. Ayrıca hocanın akademik karizması ve akademik çevrelerce saygınlığı tutarsız tezlerinin güç bağlanması nedeniyle öğrencileri ve akademide onun çalışmalarına saygı duyanlar tarafından sahiplenilmesine de sebep olur. Sorgulama, söz konusu saygı duyulan bir hoca olduğu zaman akademide bile pek kolay bulunmayan akademik bir tavidir. Bir öğrenci genellikle hocasının fikirlerinin taşıyıcısı ve onun kabullenicisi pozisyonundadır. Hocasını aşp ona eleştirel bir tavırla yaklaşan öğrenci akademi için az bulunan ama gerekli olan akademik perspektifin sahibi nitelikte olan kişidir.

Akademik izolasyonun hakikat olgusunun buzlu camlar ardına gizlemesi akademi çevresinde sık yaşanan sorunlardan biridir. Hayatı kitaplar arasından görmeye alışan akademisyen zamanla gerçek hayat pratiklerine yabancılaşır. Okuduğu kitapları hakikatin ta kendisi zannederken yaşantıların bireysel tecrübelerle test edilmesi sürecini ıskalar. Bu yüzden Sorbonne mezunu biri ile ortalama bir Türk arasında kıyas yapıp ortalama bir Türk’ün taşralı olduğu sonucuna vamasını üst düzey bir entelektüel analiz olarak görmeye başlayabilir. Oysa burada esas amaç sosyolojik bir karşılaştırmaysa kurulması gereken mevcut kıyas ortalama bir Fransız ile ortalama bir Türk arasında yapılır. Aksi hâlde Fransızları küçümsemek isteyen bir akademisyen de ortalama bir Fransız ile Boğaziçi, ODTÜ mezunu bir Türk arasında yapacağı karşılaştırma ile üstünlük isnadını Türk’e verebilir.

İsnat yapan kişi kendini gözlem alanı dışına atmak için okumuş olduğu üniversiteyi de taşralı olgusunun dışına çıkardığı zaman aslında kendini taşralı Türk kimliğinin sınırlarının dışına atarak “üstün Batılı” imajı ile eşitlemeye çalışır. Objektif şekilde yapıldığı iddia edilen bu tespit çok daha vahim bir sonuç doğurmaktadır. Kişinin egosunu, kendini böylesi bir tespitle muhatap olunmayacak şekilde göstermesinin bir gereklilik olduğunu, dilsel düzlemde ortaya koyma zorunluluğunun bir sonucudur.

Sonuç olarak akademik izolasyon, popüler olma arzusu ve kendi kimliğini sıfırlayıp her olguya oryantalist bir Batılıdan daha Batılı bir bakış açısıyla bakarak var olma çabası, kişinin akademik saygınlığının zedelenmesinden ve insani zaafının akademik söylemlerle kamufl edilmesinden başka bir işe yaramıyor.

Kaan Eminođlu, "Ortalama Bir Liberal İçin "Nerelisin?" Sorusunun Anlamı"
<https://www.fikirtepediyya.com/sosyoloji/ortalama-bir-liberal-icin-nerelisin-sorusunun-anlami/>

(Yayın Tarihi: 17 Mayıs 2024).